

takvom politikom i njenim vrednostima. Tekući ustavni proces, ustvari, je kvazilegalistička supstitucija redosleda događaja za koji se nisu odigrali. U razdoblju nakon petooktobarskog prevrata interesna grupa oko Vojislava Koštunice nalazila je sve manje zajedničkih tačaka sa svojim partnerima, pre svega sa Zoranom Đinđićem, dok je u odnosu na radikale i socijaliste pokazivala sve više dobre volje. Promovisala je pseudolegalizam kao kontinuitet, a najniže političke porive u svetlosti neprikosnovene narodne volje.

Danas nije moguće pretpostaviti kakav bi potres, posle januara 2001, izazvao državni udara tadašnjeg većinski naizgled demokratskog parlamenta koji je imao priliku da u još uvek revolucionarnoj atmosferi ukine prethodni i donese nov ustav, naročito u svetlosti niza državnih udara koji su usledili za vladavine Koštunice i ostalih, kupovinom poslanika, neusvajanjem ostavki potpredsednice vlade i ministara iz G17, itd.

Predlog ustava sužava, u odnosu na tekuće prilike i potrebe, i, naročito, na ostvarene slobode, prava teritorijalnih i gradskih autonomija. Pisci ustava uzalud se pozivaju na "najviše evropske standarde" (kao da postoje viši i niži evropski standardi). Evropski, demokratski i liberalan ustav bi bio kraći, sažetiji i jasniji, otvorio bi državnost i suverenitet Srbije njenom evropskom putu, a državna svojstva preneo Vojvodini, ostatku Srbije, lokalnim autonomijama i gradovima. Tekst ustava se uzalud poziva na ljudska i građanska prava koja su ograničena upravo povratkom centralizmu koji je, sa svojim autoritarnim zadahom, trebalo bi podsetiti, uništio dve Jugoslavije.

Naročitu sumnju podstiču članovi koji se odnose na ljudska prava, koja proističu, umesto iz međunarodnih konvencija, iz samog ustava koji je proizvod političkog dogovora i podlozan prilagođavanju budućoj političkoj stvarnosti. Definicija Srbije podvlači njen nacionalni karakter, kao da svoj nacionalni put Srbija nije prevalila, i u tom smislu se ostvarila, u poslednjih 200 godina. Umesto da bude ustav pojedinačnih prava i sloboda, i prava i sloboda udeonih teritorijalnih zajednica, ustav je kolektivistički i diskriminatorški. Nije ostvarena ni dosledna i puna resorna podela vlasti.

I dobronamerne kritike ustava, koje su iznosili stručnjaci i analitičari čiji su porivi nesumnjivo demokratski i kad potiču iz toplog truleža tekuće kohabitacije, ukazuju na značajne nedostatke u odnosu na demokratska očekivanja, standarde i potrebe. Demokratske vrednosti ne uključuju samo formalnu slobodu izbora. One podrazumevaju sazrevanje građanskog individualizma, podsticanje dijaloga i rasprave o suštinskim pitanjima, koja podrazumevaju i demokratske vrednosti same po sebi, negovanje političkog egalitarizma. Arogancijom unetom u referendumsku kampanju, vlada i skupština su i neposredno vređale građane, dok je to činio i predsednik svojim nehatom i nekompetencijom. Premijer je usput, pritiskom na rektora i dekane, koji nemaju nikakve nadležnosti u ustavnom procesu, narušio i autonomiju Univerziteta.

Nevoljna, neraspoložena, neprijateljska u odnosu na potrebu pretresanja i revalorizacije najnovije prošlosti, vladajuća Srbija, ustvari oligarhija političara odmetnutih od demokratije, tajne policije od zakona i tajne vojske od države, tajkuna od pravde i crkve od hrišćanstva, nije bila u stanju, niti je to bilo u skladu s njenim porivima i potrebama, da ponudi ustav jasno definisane evropske i demokratske budućnosti. Njen ustav je autoritaran, bahat i izolacionistički. Izolacionizam je, između ostalog, način da se izbegavaju susreti s tuđim iskustvima koja bi mogla doneti nove ideje, uliti nove nade, probuditi novi optimizam. I znatiželja je put do slobode. Jedine ovdašnje stvarne kolektivne potrebe koja podrazumeva diskontinuitet politike i vladajuće elite. To je i put do razumevanja potrebe da Srbija stekne jedan novi identitet. Ako ništa drugo, putnici su najveća nacija na svetu.

Ustav, drugi put.